

Bauer Tamás

Cukor a sebbe

Amennyire én emlékszem, a szomszéd országokban kisebbségben élő magyarok követeléseik között a rendszerváltás éveiben, amikor a kommunista rendszerek összeomlását követően, az új szabadságban megfogalmazták törekvéseiket, nem szerepelt a magyar állampolgárság. Konfliktusaik a többségi állammal leginkább anyanyelvük szabad használatáról, kétnyelvű településnevekről, utcanevekről, szimbólumok használatáról, a kisebbség államalkotó voltának alkotmányos elismeréséről, a korábbi jogfosztás nyomainak eltörléséről (Beneš-dekrétumok, szerbiai kárpótlás), közigazgatási határokról (azoknak az etnikai választóvonalakhoz igazításáról Szlovákiában, Kárpátalján, most Romániában), iskolarendszerről, önálló egyetemről (Bolyai, Selye) szóltak, végső soron tehát az autonómiáról, Romániában ideértve Székelyföld területi autonómiáját is. Az Antall- és Horn-kormány által kötött alapszerződések azokat a gyakorlati jelentőségű elemeket támogatták ezek közül, amelyek nem ütköztek az egyes országok többségi politikai osztályának elutasításába. A szimbolikus kérdéseket az alapszerződésekben megkerülték, ami nem csoda, hiszen megkerülték azokat a többség demokratikus erőivel együttműködésre törekvő magyar pártok is. A kormánykoalícióba lépő szlovákiai Magyar Koalíció Pártja nem vetette fel a beneši dekrétumok kérdését (csak akkor, amikor nyolc év kormányzás után ellenzékbe szorult), az RMDSZ pedig (szemben a magyar kisebbségen belüli ellenlábasaival) tudomásul vette a román alkotmánynak az országot nemzetállamként definiáló passzusát.

Már az első Orbán-kormány státustörvénye sem a határon túliak kívánása volt, hanem a jobboldali magyar nacionalisták kezdeményezése, akik azt a „határokon átívelő nemzetegyesítés” első lépésének tekintették: kössük a szomszéd országokban élő magyarokat a magyar igazolvány szimbólumával és a hozzá kötődő munkavállalási, utazási, oktatási kedvezményekkel a magyar államhoz. A státustörvényt az európai intézmények a Velencei

Bizottság alapos állásfoglalására támaszkodva lényegében véve elutasították, mert azt egyoldalúan hozta a magyar állam, miközben a szomszéd országok állampolgáira vonatkozott. (Beszédes részlet, hogy a már akkor EU-tag Ausztria kisszámú magyar nemzetiségű lakosát kivették a hatálya alól: Ausztriával nem vállalták azt a konfliktust, amelynek tudatában voltak, a többi szomszédval viszont szívesen ütköztek.) Szlovákia nem engedte a területén státusirodákat felállítani, Románia a Velencei Bizottsághoz fordult az ügyben, s mind az, mind az Unió illetékesei alapvető pontokon kifogásolták a törvény rendelkezéseit. Annak gyökeres módosítása már a Medgyessy-kormányra maradt. (Medgyessyék is előbb csak kevésbé akartak módosítani, de az Brüsszelben nem volt elég, ezért kényszerültek határozottabb változtatásra.) Martonyi külügyminiszter akkoriban még megnyugtatta Brüsszelt, hogy kettős állampolgárságot az Orbán-kormány nem akar adni a határon túliaknak.

A kezdeményezés nem is a Fidesztől, hanem a Magyarok Világszövetségétől indult ki, ők kezdeményezték a kérdésben 2004-ben népszavazást, ami mellé, ha nem is azonnal, de odaállt a Fidesz is. Azért döntöttek így, hogy ezzel – és a kórházprivatizáció egyidejűleg feltett kérdésével, amit a Munkáspárt vitt népszavazásra – már akkor olyan vereséget mérhessenek a szocialista-szabaddemokrata koalícióra, amelyet akkor nem, csak később a vizitdíjról és tandíjról szóló népszavazással sikerült. Akkor a kezdeményezés csúfosan elbukott. Elég lett volna a választójogosultak 25 százalékának igent mondani a kérdésre, de nem voltak annyian, sőt: alig voltak többen azoknál, akik vállalták, hogy nemet mondanak (1 521 271, illetve 1 427 578 fő, 18,9, illetve 17,75 százalék). A népszavazás a kórházprivatizáció ügyében is elbukott, de ott sokkal nagyobb volt a különbség, 24 százalék szavazott igennel, 13 százalék nemmel. A számok azt mutatják: az a szándék, hogy állampolgárrá tegyék a határon túli magyarokat, bevonják őket a magyarországi politikai közösségbe, rendkívüli mértékben megosztotta Magyarországot polgárait. Többségük nem vállalta az állásfoglalást, mert szolidaritást érzett ugyan a kisebbségben élőkkel, de indokolatlannak tartotta, hogy abban az esetben, ha nem Magyarországon élnek, az állampolgári közösség tagjai legyenek. A Kárpát-medencei magyar etnikum trianoni szétszakításának, a szomszéd országokban élők mindennapos diszkriminációjának történelmi sebébe a népszavazás kezdeményezői hintették az édesnek gondolt cukrot, ami azonban ott sónak bizonyult. Magyarország polgárai racionálisan és ugyanakkor tisztességesen döntöttek, amikor a kisebbségben élőkkel való szolidaritás és a politikai közösség kiterjesztésének elutasítása között felfogása szerint ki igennel, ki nemmel, ki távolmaradással vá-

lasztott, illetve nem választott. Felelős módon nem is dönthettek másként a magyarországi választók, de ez a döntés mély keserőséget okozott sok, a szomszéd országokban élő magyarnak.

Velejéig hamis ugyanakkor az MSZP és az SZDSZ akkori vezetőit felelőssé tenni a népszavazás eredményéért, ahogy azt a Fidesz azóta is vehemensen teszi. Ők kifejezetten óvatosan léptek fel, még Gyurcsány az emlékezetes tévévitában is csak távolmaradásra és nem nemleges szavazatra hívott fel. A kisebbségben élő magyaroknak okozott fájdalomért nem a nacionalista offenzívával óvatosan szembeszegülő baloldalé, hanem a megosztó népszavazás kezdeményezői és felkarolóié a felelősség.

Mindenki tudta Magyarországon is, a szomszéd országokban is, akkor is és tudja azóta is, hogy a szétszakítottság, a határon túli magyarok kisebbségi helyzete történelmi tény, amelyen nem lehet változtatni. Tudta, hiszen nem két évtized választott már el a történelmi Magyarország felbomlásától, mint a bécsi döntések idején, hanem már akkor több mint nyolc, és a határok módosításának szándékát súlyosan lejáratva, hogy azt annak idején Hitler és Mussolini kegyéből sikerült átmenetileg elérni. Az egykor színmagyar területek többsége vegyes lakosságúvá vált, s a kiterjedt magyar többségű területet, a Székelyföldet nagy román többségű terület választja el Magyarországtól. A kisebbségi pártok, az RMDSZ, a szakadás előtti Magyar Koalíció Pártja vagy a VMSZ józanul gondolkodó vezetőinek stratégiája az elmúlt több mint két évtizedben arról szólt: hogyan élhetnek magyarként teljes életet a szomszéd állam keretei között a kisebbségi magyarok. Ezt hívták és hívják autonómiának, a kisebbségi kollektív jogok intézményes érvényesítésének, ezért politikájuk homlokterében az állt, és nem a magyar államhoz fűződő kötelék. Akik az egész kisebbségi közösség jövőjében gondolkodtak, azok kifejezetten elleneztek minden olyan megoldást, amely a kisebbségben élők elitjét, a tanultabbakat, a mozgékonyabbakat a szülőföld elhagyására készíti, vagy legalábbis azzal kecsegteti, hogy azután egy értelmiségi és szakember-elitjétől megfosztott kisebbség maradjon ott vissza, amely képtelenné válik érdekeinek közös érvényesítésére. Márpedig a magyar állampolgárságot ilyen intézménynek tekintették, s annak tekintik sokan ma is. A kisebbségi pártok, amelyeknek parlamentbe jutásukhoz a magyar választók összességére kellett támaszkodniuk, kerülték az e stratégiai kérdésekben meglevő viták kiélezését, ezért sem a státustörvényhez, sem az állampolgársághoz való viszony kérdését nem állították élére. Vezető politikusaik jó része nyilvánvalóvá tette felfogását, hiszen ők maguk nem váltottak ki magyar igazolványt, nem kérték, nem kérik az állampolgárságot. Jobbára azok a politikusok kérték és vették át nyilvánosan korábban a magyar

igazolványt, majd vették fel később az állampolgárságot, akik a kisebbségi pártok pragmatikus főáramával szemben a radikális, konfrontatív vonalat képviselték és képviselik.

A szomszéd országokban kisebbségben élő magyaroknak kínált magyar állampolgárság valójában közjogi abszurdum. A revízióra törekvő Horthy-Magyarországnak ilyesmi eszébe sem jutott. Akkoriban mindenki tudomásul vette, hogy a békeszerződéssel más államhoz került területek lakossága annak az országnak az állampolgárává válik – a trianoni békeszerződés ezt ki is mondta, a párizsi békeszerződés, mint magától értetődő dolgot már nem ismételte meg. Elvégre általános nemzetközi norma volt és maradt mindmáig, hogy az állampolgársággal az államok alapjában véve a határaik közt élőknek adnak védelmet, elismerik politikai és részben szociális jogait, miközben lojalitást, hűséget várnak el tőlük, és bizonyos kötelezettségeket is rónak rájuk. A migrációval sokan viszik magukkal a születésükkor szerzett állampolgárságot, és szerzik meg hozzá annak az országnak az állampolgárságát, ahol letelepednek. Olykor ehhez le kell mondaniuk eredeti állampolgárságukról, máskor a befogadó állam ezt nem követeli meg. Utóbbi a kettős állampolgárság létrejöttének alapesete. Emellett még házassággal jöhet létre kettős állampolgárság, amikor valaki megkapja a házastárs állampolgárságát, miközben megőrzi a sajátját is. Az effajta, szörványosnak tekinthető kettős állampolgárság nem érinti egy-egy ország és lakói kapcsolatát, az állampolgári közösségek összetartását.

Jugoszlávia felbomlása után Horvátország és Szerbia, illetve Moldova önállósulása után Románia tömegesen kínált fel etnikai alapon állampolgárságot a határ túloldalán élőknek, ami nincs összhangban a kialakult nemzetközi gyakorlattal. A kisebbségi kérdés megoldásának olyan, Magyarországon korábban példaértékűnek tekintett eseteiben, mint a finnországi svédeké, a dél-tiroli osztrákoké, a schleswig-holsteini dánoké, sohasem az anyaország állampolgársága, hanem a (nem feltétlenül területi) autonómia a megoldás. Ahol mégis állampolgárságot adnak, ennek más az oka. A horvátok és a szerbek nem törődtek még bele véglegesen, hogy egy részük – elsősorban a Bosznia-Hercegovinában élők – más állam keretei között él. Romániában időről időre nyíltan beszélnek a Moldovával való egyesülés szándékáról. Míg a magyar jobboldal politikusai korábban arról beszéltek, hogy tisztában vannak a különbséggel a politikai és kulturális nemzet között – így nyilatkozott külföldi lapnak Orbán Viktor, és így beszélt a komáromi Selye János Egyetemen államfőként Sólyom László –, az állampolgársági törvény módosítása óta újra meg újra a magyar politikai közösség kiterjesztéséről, a határon túl élő magyarokhoz fűződő közjogi kapcsolatról beszél-

nek. Azzal büszkélkednek, hogy a ciklus végére – tehát a választások időpontjára – 500 ezerrel „leszünk” többen, vagyis a magyarországi politikai közösséget bővítik félmillió olyan magyarral, aki más állam polgára, nem él és korábban sem élt Magyarországon.

Amikor 2010 nyarán, az új Országgyűlés megalakulását követő első hetekben az állampolgársági törvényt módosították – és megkapták ehhez a szocialista és LMP-s képviselők nagy többségének szavazatát is –, a Fidesz vezetői hallgattak arról, hogy mi következik ebből majd a választójogra nézve. Még a 2011 áprilisában elfogadott Alaptörvényben is meghagyták annak lehetőségét, hogy a választójogot – mint eddig – magyarországi lakóhelyhez kössék. Amikor azonban eljutottak az új választójogi törvény megalkotásához, elhagyták ezt a megkötést. Mikola István, akkor a Fidesz miniszterelnökhelyettes-jelöltje, már a 2006-os választási kampányban kimondta, amire sok fideszes gondolt: a magyar állampolgárságnak – és értelemszerűen a választójognak – a határon túli magyarokra való kiterjesztésével a maga hatalmát tartósíthatja „hús évre” a Fidesz. Az állampolgárság és a választójog effajta újraszabályozásában ez a törekvés jelenik meg. A kedvezményesen honosított, soha Magyarországon nem élt új állampolgároknak – és csak nekik – lehetővé tették a levélben szavazást, hogy akár olyanok is szavazhassanak Erdély távoli tájairól vagy akár Ausztráliából vagy Dél-Amerikából, akik életükben, de legalábbis évtizedek óta be nem tették a lábukat abba az országba, amelynek kormányzásáról szavazatukkal döntenek.

A határon túliak magyar állampolgársága a magyarországi politikában valójában nem kisebbségpolitikai, hanem belpolitikai kérdés. Az a magyar jobboldal, amely mostanra a Fideszből és a Jobbikból áll, a hatalmat megszerezni, illetve megtartani kívánó politikai erőt választóival összekötő közös identitás egyik fő összetevőjének a nemzeti kérdésben elfoglalt álláspontot tekinti. A jobboldal rendíthetetlen törzsszavazóit többek között a trianoni sérelem ébren tartott tudata köti pártjukhoz (lett légyen az korábban az MDF, a Kisgazdapárt vagy a MIÉP, legyen ma a Fidesz vagy a Jobbik). Míg a Jobbik – miként korábban a MIÉP – időnként előveszi a területi revízió gondolatát is, a kormányon levő Fidesz ilyesmit nem hozhat szóba, s helyette fogalmazta meg a „határokon átívelő nemzetegyesítés” doktrínáját. Gesztusok sorával: a Magyar Állandó Értekezlettel, a bálványosi induláskor még ártalmatlannak tűnő, manapság már, amikor nem egy kis ellenzéki párt, hanem a magyar miniszterelnök és kormányának tagjai hirdetnek programot a székelyföldi településen, sokkal többet jelentő tusnádfürdői „szabadegyetemmel”, a „nemzeti összetartozás” folyamatos propagandájával üzennek hazai és határon túli magyaroknak, és ugyanakkor a szomszéd

országok többségi közvéleményének is. Azt üzenik, hogy a kisebbségi magyarokat ugyan odavetette a történelem, de valójában nemcsak lélekben és kulturálisan, de közjogilag és politikailag is a magyarok államához tartoznak. Ez volna a nemzet „újraegyesítése”, amit Trianon meghaladásának tüntetnek fel, a jobboldali kormányzás olyan eredményének, amire minden hívük büszke lehet. Azokat, akik nem azonosulnak ezzel, mert nem az etnikai, illetve kulturális, hanem az állampolgári közösség talaján állnak, lelki és politikai defenzívába szorítják. A szocialisták már a státustörvény megszavazásakor meghátráltak a Fidesz előtt a nemzeti kérdésben, s az állampolgársági törvény megszavazásakor is megismételték ezt. Lemondtak így – behódolva a jobboldalnak – a baloldal identitásának egy fontos eleméről, az internacionalizmusról, vagyis arról, hogy mások, más csoportok, más történések megítélésének nem a nemzeti a mindenképp álló szempontja. A korábbi Országgyűlésben az SZDSZ, ma a Demokratikus Koalíció az egyetlen politikai erő, amely öntudatosan képviselte és képviseli a politikai közösség nem etnikai, nem kulturális, hanem állampolgári alpra helyezett felfogását, amely Nyugat-Európában és azon túl nemcsak a baloldaliak és a liberálisok, de a modern jobboldal számára is magától értetődik.

Ha azonban kilépünk az Országházból, s a magyar választókra vetjük tekintetünket, más képet kapunk, mint a politikai osztályon belül. A magyarországi társadalom számára, amelynek politikai tudatában a szomszéd országokban élő magyar kisebbségek léte évtizedeken át háttérbe szorult, a nyolcvanas évek második felétől kezdve a közéleti napirend állandó elemévé vált, a romániai falurombolás elleni nagy tüntetéssel pedig valósággal berobbant a közgondolkodásba. Míg korábban hivatalosan kevés szó esett róla, s az embereket legfeljebb magánbeszélgetésekben foglalkoztatta, 1990-től a hivatalos politikai tematika szerves részévé vált. Ahogy azonban széles néprétegek helyzete romlott, úgy jelentek meg a társadalom egy részében, és terjedtek el a határon túli magyarokkal szembeni ellenérzések. Korábban az MDF-, illetve MSZP-vezetésű kormányok felfogását a szomszéd országokban kisebbségben élő magyarok iránti együttérzés, a kisebbségi kultúra és intézmények támogatása határozta meg, ami jól összeegyeztethető volt a szolidaritásnak a társadalom nagy többségét jellemző érzésével. A Fidesz-kormányoknak az egységes magyar nemzetről szóló doktrínája viszont, amely a második Orbán-kormányban a nemzeti összetartozásról szóló külön törvényében is megjelent, már ellentétben állt a magyarországi magyarok mindennapos tapasztalatával: azzal, hogy ők egy másik államban élve más gazdasági és szociális viszonyok között élnek, más a sok évtizedes tapasztalati anyaguk, más politikai és emberi dilemmákkal kerülnek nap mint

nap szembe. Alighanem a nemzeti összetartozás doktrínája és a mindennapi tapasztalatok közötti diszkrépanciára volt visszavezethető a 2004. decemberi népszavazás mindenkit – az akkori kormányoldalt is – meglepő, a kezdeményezők és a kezdeményezést felkarolók számára kudarcot jelentő eredménye.

A magyarországi magyarok nagy többsége az itt élőket tekinti gazdasági, szociális és politikai közösségnek. Az első Orbán-kormány idején a státustörvény vegyes fogadtatását még a munkaerő-piaci konkurenciától és a pótlólagos szociális terhektől való félelem okozhatta. Ma, a második Orbán-kormány idején leginkább az vált ki ellenérzéseket, hogy a Fidesz választójogot ad a nem Magyarországon élőknek. A nemzeti összetartozás doktrínájának a politikai tematika középpontjában tartása és a baloldal meghátrálása elegendő volt ahhoz, hogy magát az állampolgárságot ma már a megkérdozettek többsége elfogadja, a nem itt élő magyar állampolgárok választójogát azonban az erre vonatkozó ismert felmérések szerint jelentős többség utasítja el. Súlyosbítja a helyzetet, hogy a határon túliak választási részvétele: a választói névjegyzék titkossága, a levélben szavazás kelti leginkább a választási eredmények meghamisításának gyanúját egy rendkívül kiélezettnek ígérkező választási csata előtt. Ha a választási eredmény valamely oldal egyértelmű, fölényes győzelmét hozza, amelyet a határon túli szavazatok nem befolyásoltak érdemben, akkor a külföldi szavazatok nem befolyásolják az eredmény és ezzel a majdani többség legitimitását. Ha azonban ez a feltehetően néhányszázezer szavazat – miként korábban egy horvátországi parlamenti, illetve romániai elnökválasztásnál – eldönti, hogy ki lesz a hatalom, vagy akárcsak azt, hogy lesz-e a győztesnek kétharmados többsége, akkor a határon túliak magyar állampolgársága és a vele járó választójog tartósan megmérgezheti a magyarországi magyarok számottevő részének viszonyát a határon túl kisebbségben élőkhez. Ez az egyik szempont, amelynek alapján azt kell mondanom: amit a kezdeményezők cukornak szántak, az só lehet a sebbe.

Nem kevésbé súlyosak a kettős állampolgárság külpolitikai következményei. Mint említettem, a kisebbségbe került magyarok a békeszerződések következményeként veszítették el magyar, s kapták meg a szomszéd országbeli állampolgárságukat. Az, hogy Magyarország egyoldalú lépéssel állampolgárságot kínál fel a szomszéd országokban élő magyarok százezreinek, nem hasonlítható ahhoz, amikor egy-egy személy vándorlás vagy házasságkötés következtében válik egy másik ország állampolgárává. Megismétlem: ez utóbbi, mindenütt szórványosnak tekinthető eset nem érinti a kisebbséghez tartozók lakóhelyeül, életkeretéül szolgáló állam politikai közösségének

kohézióját. Az viszont, ha egy egész nemzeti kisebbség válhat, s számottevő része ténylegesen válik is a másik ország állampolgárává, a kisebbséghez tartozóknak a szülőföldjüket magában foglaló állam iránti állampolgári lojalitását teheti, és teszi is kérdésessé. Minthogy a második világháború előtt és alatt Magyarország – a tengelyhatalmak akaratából – visszafoglalta a kisebbségek által lakott területek nagy részét, s ennek emléke jelen van az ottani többség politikai tudatában, az állampolgárság kiterjesztése a nemzeti összetartozási retorikával alátámasztva óhatatlanul legalábbis erős bizalmatlanságot kelt mind a magyar állammal, mind a kisebbségi magyar közösségekkel szemben. Horvátország, Románia és Szerbia magát az állampolgárság kiterjesztését formálisan nem kifogásolja, hiszen maguk is hasonló kalandokba fogtak. Ezért lett Szlovákia az az állam, amely a kérdésben a legkeményebben lép fel. Úgy tűnik, az Orbán-kormány (és a vele egyetértő, illetve előtte meghátráló ellenzéki pártok) és a szlovák politikai osztály egészenek álláspontja között nem képzelhető el kompromisszum. A magyar politikusoknak a szomszédok területén történő fellépései, melyek szimbolikus gesztusként ugyanúgy a magyar kisebbségek Magyarországhoz kötődését fejezik ki, mint az állampolgárság, Romániában és Szerbiában is gyakran keltenek visszatetszést, és váltanak ki ellenlépéseket. Éles helyzetekben ki is mondják, hogy ezeket a gesztusokat, illetve az állampolgárság felkínálását a békeszerződések megkérdőjelezésének tekintik. A „határokon átívelő nemzetegyesítés” orbáni politikája tartósan mérgezi Magyarország és szomszédainak viszonyát.

Nem marad ez nyomok nélkül az ország nyugat-európai megítélésében sem. Az Orbán-kormány politikájának nemzetközi megítélését két fontos bírósági állásfoglalás mutatja: a Sólyom László komáromi be nem engedése miatti magyar panaszt elutasította az Unió bírósága, s nem fogadta be a szlovák állampolgárságuktól a magyar állampolgárság felvétele miatt megfosztott szlovákiai magyarok keresetét sem. Magyarország nemzetközi megítélése tekintetében is „só a sebbe” a „határokon átívelő nemzetegyesítés” politikája, illetve ennek legmesszebbre menő kifejezése, a magyar állampolgárság felkínálása.

Budapestről nézve úgy tűnik, hogy a politika, amelynek legfontosabb fegyverténye a kettős állampolgárság, a határon túli magyar közösségek belső helyzetének sem használ. Ennek alaposabb taglalását inkább meghagyom az ottani helyzet autentikus ismerőinek. Egy dolgot azonban magyarországi magyarként is megállapíthatok. A szomszéd országokban kisebbségben élő magyarok még ma is, sok évtizedes elvándorlás és asszimiláció után is bizonyosan több, mint kétmillióan, talán közel két és félmillióan

vannak. Magyar igazolványt annak idején – amikor még valamivel többen voltak – kilencszázezren igényeltek közülük, az állampolgárságot pedig három év elteltével félmillióan igényelték. Ebben persze szerepe van annak is, hogy Ausztria, Szlovákia és Ukrajna tiltja a kettős állampolgárságot. De Romániában és Szerbiában is csak az ottani magyarok kisebbsége kért állampolgárságot. Hogyan értelmezzük ezt?

A több mint kétmillió kisebbségben élő magyar sokféle választ ad a kisebbségi lét kihívására. Vannak, akiknek minden másnál fontosabb magyarságuk megőrzése és átörökítése gyerekeikre, és ugyanakkor vannak mások, akik maguk és különösen gyerekeik boldogulását a lakóhelyükül szolgáló ország életébe való beilleszkedéstől, a többségi nyelv megtanulásától, a többségi kultúra megismerésétől és átvételétől várják, és például többségi iskolába adják gyerekeiket, többet olvasnak a többség nyelvén, mint az anyanyelvükön. Ki-ki maga dönt erről, s annyi különböző válasz születik, ahány kisebbségi magyar él a szomszéd országokban. Egyformán legitim minden válasz: a magyar identitáshoz való ragaszkodás is, az integrálódás is, és megannyi köztes megoldás is. Az állampolgárság – miként korábban a magyar igazolvány – felkínálása azonban kikényszerít egy egyszeri, határozott döntést: kérelmezik, vagy nem. Ez a helyzet nem ismer köztes megoldást, nem ismer kompromisszumot. Ezért nem segíti, hanem nehezíti sok-sok kisebbségben élő magyar helyzetét. Ennyiben is só a sebbe az, amit a kisebbségi létet megédesítő cukorként kínáltak fel.